

3 augustus 1914

Antwerpen, 3 augustus. Men verzekert mij, dat de staat van beleg ook te Antwerpen afgekondigd is. Vanochtend werden soldaten in de richting van de noordergrens verzonden. Ik zag goederenwagens vol spoorwegrails passeren. Vrijwilligers, vooral uit de gegoede standen, komen zich voortdurend ten stadhuize aanmelden. Alle telefonische verbinding is geschorst.

De koning moet zich in de nacht van vrijdag op zaterdag met de minister van oorlog en het hoofd van de staf naar Antwerpen begeven hebben. Hij heeft echter Brussel onmiddellijk weer bereikt. Gisteren is hij tot in de nacht in gestadige betrekking met zijn regering gebleven.

4 augustus 1914

Onze correspondent te Antwerpen schrijft:

De Koning, vergezeld van de minister van oorlog de Broqueville, de opperbevelhebber Selliers de Moranville en generaal Jungbluth hebben vrijdagnacht de Antwerpse versterking geïnspecteerd.

Overal worden automobielen, paarden en trekhonden opgeëist.

Op bevel van de burgemeester mogen de bioscopen geen opwindende voorstellingen van oorlogstonelen geven en mogen tot nader order in de koffiehuisen waar muziek wordt gespeeld, geen nationale liederen ten gehore worden gebracht.

Brussel, 3 augustus. Sommige bladen melden dat honderd miljoen in goud naar Antwerpen verzonden zijn.

In zo goed als alle ministeries verzamelt men de documenten die te Antwerpen moeten geborgen worden.

Antwerpen, 3 augustus. Een dag van schrik en van valse berichten. Een misverstand in het ministerie van oorlog en rondgebazuind door de Etoile Belge waarschuwde ons dat de Duitsers reeds te Visé, in de provincie Luik, waren. Soldaten die ik ontmoette hadden het van hun luitenant. Hier is alle telefonisch verkeer geschorst en op de telegrammen wordt strenge censuur geoeffend; de uittocht der villabewoners in de Antwerpse buitengemeenten is begonnen; men vreesde dat hedenavond reeds de stad niet meer toegankelijk zou zijn, en zie, alles is heel rustig en de burgerwacht waakt. Een avondblad meldt de gelukkige tijding, dat de koers der bankbriefjes verplichtend wordt bij de wet. Moge dit de talloze op hol geraakte hoofden en portemonnaies tot bedaren brengen.

Antwerpen, 3 augustus. Vele vrijwilligers beantwoorden de oproep van een medeburger, advocaat Rotsaert, om een korps "De Schelde Vrij" te vormen.

Antwerpen, 3 augustus. Op verzoek van raadslid Steger heeft de gemeenteraad besloten een bijzondere toelage te verlenen aan de werklozenkas. De kinderen der soldaten zullen op stadskosten gevoed worden. Van Peborgh, liberaal, en Terwagne, Socialist, hebben vaderland- en vredelievende redevoeringen gehouden. De liberaal Baelde heeft een beroep gedaan op de eensgezindheid aller partijen.

Antwerpen, 3 augustus. De militaire overheid heeft bevolen de schepen in de haven van de draadloze telegrafische inrichting te ontdoen.

Antwerpen, 3 augustus. Tengevolge van het bericht dat de onzijdigheid van België niet is geschonden, heeft de gouverneur de staat van beleg opgeheven.

Met het verhuizen van het staatsarchief naar Antwerpen is een aanvang gemaakt. Men zou aldaar spionnen hebben aangehouden. Het koninklijk gezin zal ook naar onze nationale wijkplaats vertrekken.

Brussel, 4 augustus. Een extra trein is hedennacht van hier naar Antwerpen vertrokken met de geldwaardige papieren van de Nationale Bank.

Antwerpen, 4 augustus. Buitengewone ontspanning is gevolgd op de zenuwachtige dag van gisteren “de donkerste uit onze geschiedenis”, schreef een blad. De staat van beleg is sedert gisteravond opgeheven. De Fransgezinde pers uit Brussel weet helaas weinig maat te houden in haar anti- en sympathieën. Onze soldaten houden zich kranig; hun optreden vanochtend 5 uur was waarlijk ontroerend.

Antwerpen. In de Belgische bladen van gisteren vinden wij de volgende berichten:

Antwerpen zal binnen een uur of twee al zijn verdedigingstroepen op hun plaats hebben, zodat alle verrassing volstrekt onmogelijk is. De mobiliseringsremonte lukt bewonderenswaardig. De boeren brengen hun paarden met de grootste bereidwilligheid.

De Belgische militaire vliegers zijn van Antwerpen naar Luik vertrokken, per aëroplaan, en neergekomen te Ans.

De ijverigste werkzaamheid wordt aan de dag gelegd tot instaatstelling der plaats van Antwerpen. De dienst van bevoorrading onzer troepen gaat goed, doch daar er meer spoed vereist wordt, vooral voor de bevoorrading der fortten heeft het leger al de motorwagens opgeëist, een 40-tal automobielen en 65 chauffeurs en een tiental motorrijwielen met voerder.

Verder werd in de stad een oproep gedaan voor het aanwerven van 250 werklieden om als paswerkers in de vuurwerkschool te worden gebezigd, waar van morgen af met dubbele ploegen zal gewerkt worden voor het vervaardigen van kardoezen.

De burgemeester Jan de Vos heeft zich in betrekking gesteld met Corty, voorzitter der Handelskamer, in 't vooruitzicht der vergadering der commissie van bevoorrading, die dinsdag aanstaande op het stadhuis zal plaats hebben.

De Handelskamer zal de nodige afgevaardigden sturen, die op de hoogte zijn van de onder zeil of stoom zijnde voedingswaren.

Het is gebleken, dat in de haven liggende schepen bij middel van hun telegraaf zonder draad allerlei berichten overseinden.

Ogenblikkelijk werden door de krijgsoverheid maatregelen getroffen om daaraan een einde te stellen. De toestellen werden onbruikbaar gemaakt en uit voorzorg werd nog een gendarm op elk schip ter bewaking geplaatst.

Het is ongelooflijk, het groot getal aanbiedingen van jongelingen, die als vrijwilligers in het Belgische leger willen treden.

Van een andere kant zijn er vele vrouwen, wier echtgenoot is moeten optrekken zonder de minste geldelijke steun achter te laten die nu om onderstand komen vragen.

Door het krijgsbeheer zijn alle middelen van vervoer in bezit genomen, niet alleen te land maar ook te water.

Het materiaal van de reinigingsdienst staat voor het ogenblik op de Sint-Andreasplaats, terwijl al de gebouwen door de gendarmerie in bezit zijn genomen.

Voor de voeding der soldaten werden gisteren nog 60 bakkers en 40 slachters opgeëist. Zaterdag werden bij de coöperatieve bakkerijen de volgende dagelijkse bestellingen gedaan: Katholieke bakkerij "Het Volk", Schoytestraat, 3000; "Het Beste Brood", Napelsstraat, 28.000; "Help U zelve", 17.500; "Volkslust", te Merksem, 22,000. Tesaamen 71.000 broden per dag. De bloem wordt aan die bakkerijen geleverd door het leger. Dit brood moet geleverd worden, zolang de toestand dit vergt.

5 augustus 1914

De Ismaëlieten van Antwerpen hebben hun dankbaarheid betuigd voor de gastvrijheid die zij ontvangen en betuigen hun gevoelens van toewijding.

Brussel, 4 augustus. Men zegt, dat de Koning van Engeland, in antwoord op een telegram van de koning der Belgen, België de verzekering heeft gegeven, zijn onafhankelijkheid, het behoud van zijn grondgebied en zijn onzijdigheid te zullen eerbiedigen en doen eerbiedigen. Hedenochtend is de staat van beleg afgekondigd voor de versterkte plaatsen Antwerpen, Luik en Namen. Het leger beschouwt zich in oorlogstoestand. De veldtocht is begonnen op

het gebied van de provincie Luik ten zuiden van Aken. Het Duitse consulaat te Brussel heeft het wapenschild afgenomen.

Brussel, 4 augustus. De koningin en de prinsen zijn naar Antwerpen vertrokken.

Antwerpen, 4 augustus. Nieuwe verrassing. Van 8 uur af is opnieuw de staat van beleg door de militaire gouverneur Du Four afgekondigd.

Uit Brussel wordt om 10 uur geseind: Hedenavond komt de regering zich te Antwerpen vestigen; de koning in het paleis, de ministers in het Grand Hotel.

Antwerpen, 4 augustus. Groepen manifestanten, vlaggetjes zwaaiend, hebben de woelige stad doorlopen en voor bekende Duitse huizen het hijsen der Belgische vlag geëist. Er is herrie geweest in het hotel Weber de Keyserlei. Het werd gesloten en de burgerwacht bewaakt het.

Al wat militair is wordt donderend toegejuicht; de stemming is uitgesproken anti-Duits; in de Duitse school hangt de vlag van het Rode Kruis. De vlag hangt op 't koninklijk paleis.

In de Flora, een Duits koffiehuis, is het glazen terras en een raam ingeslagen. Ook een Duitse bakkerij op de Oudeleeuwenrui en een café over de Vlaamse Opera zijn gedeeltelijk vernield.

Brussel, 4 augustus. De secretaris des konings ontkent dat de koning in op het punt staat naar Antwerpen te vertrekken.

Antwerpen, 4 augustus. Een uitzinnige menigte heeft verscheidene cafés en een groot restaurant geplunderd. Aan het Duitse consulaat werd het wapenschild afgenomen. Toen de opstootjes

voortduurden, liet de militaire gouverneur de krijgswet toepassen. Ook werd het besluit uitgevaardigd, dat voor hedenavond alle Duitsers het Antwerpse gebied moeten hebben verlaten.

Antwerpen, 5 augustus. Men verzekert me, dat in het schipperskwartier de verlaten kroegen leeggeplunderd worden. Alle Duitse inwoners kregen vannacht aanzegging, onmiddellijk het land te verlaten; er is geen spoorwegverbinding verder dan Herbesthal. De Franse vlag hangt uit aan het gebouw aan de Kipdorpvest (een straat in Antwerpen) waar de staf is gevestigd.

Antwerpen, 4 augustus. Vanochtend tien uur stonden verhuishagens voor het paleis van de koning. De Schelde is voor alle uitgaande schepen gesloten. Vanochtend werden in vele koffiehuisen, aan Duitsers toebehorende, schade aangericht, ook personen gemolesteerd. De opwinding tegen Duitsland grenst aan 't ongelooflijke.

De burgemeester heeft de prijzen der eetwaren laten uitplakken. Er staat zware gevangenisstraf en boete op overvragen. Vele Franse vlaggen hangen hier uit. De bladen openen lijsten om noodlijdenden te helpen.

Uit Mechelen wordt aan de Nieuwe Gazet geschreven: Het leger is in onze stad het voorwerp geweest van roerende betuigingen van sympathie. In al de volksstraten was het de bevolking zelf welke onze soldaten heeft gespijst. Het was aandoenlijk om te zien. In deze straat waren lange tafels opgericht. De vrouwen brachten brood aan en het nodige om soep te maken. In al de huizen schonk men koffie op en dat alles werd onze soldaten voorgezet. De vrouwen legden bijeen om dat alles aan te kopen. In een andere

straat werden mosselen gereed gemaakt, met dikke witte boterhammen, wat de jongens zich lekker lieten smaken.

En zo is het overal geweest in alle kwartieren, te beginnen van de armsten. De burgers ook zijn niet achtergebleven om de soldaten van het nodige te voorzien.

We mogen zeggen dat de soldaten oprecht door de Mechelaars zijn vertroeteld geworden. Ook toen zij maandagmiddag vertrokken, hebben zij op de meest geestdriftige wijze hun dankbaarheid betoond. De statie zag zwart van 't volk en het afscheid was meer dan broederlijk. De troepen riepen aanhoudend: Leve Mechelen! Vive Mechelen! Merci Mechelen! Mechelen vergeten wij nooit! Hip, hip, hoera!

De vrouwen weenden, het was daarna een gejuich en gezwaai zonder einde.

In den nacht zijn de lansiers vertrokken en in de namiddag de karabiniers.

Zondagavond was het concert op de Grote Markt. Toen het vaderlandslied werd uitgevoerd, zagen wij gebeuren wat nooit gebeurt; het publiek stond recht, ontblootte zich het hoofd, juichte toe en bisseerde het nationaal lied. Zo'n opvlaming van vaderlandsliefde mochten we nog nooit bijwonen. De dag van maandag is even druk geweest als de voorgaande. De gendarmen en de politie gaan voort met automobielen en rijwielen op te eisen.

Verder lezen wij nog in de Nieuwe Gazet: Het hart van 't volk, - gevoelig voor de nood der soldaten, die na uren mars doodmoe in onze stad aankomen, en door onze stad verder optrekken, - uit zich in roerende daden van menslievendheid.

Zo woonden we gisterenavond de doortocht van een regiment voetvolk, en van een afdeling karabiniers langs de bres van Deurne bij. Langs alle zijden kwamen vrouwen toegesneld, de ene met een pot koffie, en broodjes met hesp en kaas, - de andere met citroenwater, met "koko", met àl wat lafenis kan geven aan de vermoeide "jongens", zoals het volk medelijdend de soldaten noemt. Een vrouwtje zagen we tussen de rangen lopen met een groot pak boterhammen, en een pot gelei, die honger had moest de hand maar uitsteken. Er waren soldaten die vijf, zes boterhammen aten, en geroerd hun weldoensters dankten. Eén stond tussen hen, wiens aristocratische en fijne trekken verraadden tot welke stand hij behoorde. Op zijn linnen - zichtbaar doordat hij even de dikke soldatenfrak had losgeknoopt, bemerkte men een geborduurde kroon. Een edelman, die onder de jongens uit het volk, onder de nederigsten zijn plicht deed voor het vaderland!. Hij zegde tot het liefdadig vrouwtje: "Geef mij uw adres, moedertje! Gij zult het u niet beklagen!"

De soldaten, verrukt door het gunstig onthaal onzer Borgerhoutse bevolking, vertelden ons hoe gunstig haar houding afstak naast hetgeen sommige uitbuiters deden, in dorpen dichtbij Antwerpen. Er waren er die aan de arme, uitgeputte soldaten, 10 centiemmen durfden vragen voor een glas water! Een der afschuwelijke uitbuiters heeft een duchtig paar oorvegen gekregen, in plaats van geld! En dat was goed betaald! In een Borgerhouts winkeltje vroeg men aan een soldaat 7 ½ centen voor een paar nestels!!

Zoveel lof de menslievende helpers en helpsters der soldaten verdienen, zoveel verachting verdienen zij, die niet aarzelen de arme en moede soldaten uit te buiten, die het bedreigde vaderland beschermen!

Hedenmorgen woonden we opnieuw enige toneeltjes bij. Wij zagen vrouwen met handvullen kersen de soldaten tegemoet lopen, op de Turnhoutse Baan. Een melkboerin gaf uit haar slopen enige liters verse melk aan een compagnie. Het was niet veel voor elk, nauwelijks een half pintje, maar toch was het een hartversterking die welkom was.

Achter de gelederen ging een soldaat, ondersteund door een kameraad. Hij was ziek geworden gedurende de lange voettocht. Geen ogenblik aarzelde de compagnie. Twee volle gamellen koele en versterkende melk werden aan de zieke kameraad geschonken, alvorens de compagnie ging drinken. Roerend voorbeeld van solidariteit!

Antwerpen, zetel van de regering. In 1859 - zo schrijft de Métropole van Antwerpen - heeft men de verdediging van het land geregeld naar een plan, dat de schepping inhield van een groot strategisch punt, bestemd om het leger te dienen tot uitgangspunt op grondslag der verrichtingen en tot toevluchtsoord in geval van tegenslag; het moest tevens dienen om het toevluchtsoord te zijn van de regering en van de Kamers, tot steun van België en tot redding van 's lands eer. De mogelijkheid, dat de regering zou worden overgebracht naar Antwerpen, is altijd in het oog gehouden, bijzonderlijk in 1870. Het is een essentiële schakel in de regeling van 's lands verdediging.

Wat ook de reden zij, welke één der oorlogvoerenden ertoe brengt, door te dringen op Belgische grond, wij hebben tot plicht hem weerstand te bieden met kracht van wapenen. Van dat ogenblik af zullen zijn pogingen strekken om ons buiten staat te stellen hem schade te doen en dus ten doel hebben zich meester te maken van de zetel der regering om de landsverdediging te ontwrichten. Dit

zou het ergste onheil zijn. De natie zou in het hart zijn getroffen, als zij zonder regering was, die de tegenstand tegen de vijand leidt, de openbare zaken bestuurt en in verbinding blijft met de buitenlandse mogendheden.

Het is dringend noodzakelijk dat in een crisis waar het heil van het land op het spel staat, de regering in een gedeelte van het land, buiten de actie van de overweldiger gehouden, kan voortgaan alle maatregelen te nemen door de omstandigheden geboden.

Te Antwerpen. De burgemeester van Antwerpen heeft de volgende proclamatie aan de bevolking gericht:

Aan mijn medeburgers,

Er is vastgesteld geworden dat de verkoop der eetwaren aanleiding geeft tot teugelloze speculaties, tegen dewelke het volstrekt noodzakelijk is, in te gaan.

Van morgen af zullen de prijzen der eetwaren officieel door de overheid worden vastgesteld.

Het is nodig dat elkeen weet, dat er ruim voldoende mondbehoefden voorhanden zijn, zodat de buitensporig hoge prijzen, die van verschillende zijden gevraagd worden, volstrekt overdreven zijn.

De handelaars mogen zich niet onttrekken aan de verkoop van hun waren, bij matige hoeveelheden, noch hun magazijnen sluiten, die binnen de gewone uren moeten openblijven voor het publiek.

Deze voorschriften dienen streng nageleefd. De personen, die er aan zouden te kort komen, stellen er zich aan bloot, hun waren van ambtswege door de krijgsoverheid te zien in beslag nemen.

Elkeen die zich zal hebben plichtig gemaakt aan handelingen, die tot doel hebben de Belgische bankbrieven in onwaarde te brengen, zal eveneens het voorwerp zijn van strenge vervolgingen.

Antwerpen, 3 augustus 1914.

De burgemeester,
J. De Vos

De bestuurders van het huis Leonhard Tietz, te Antwerpen, hebben een deel van hun magazijnen ter beschikking van de krijgsoverheid gesteld, om er 80 à 100 bedden in te richten, die zij met het nodige beddengoed zouden leveren en die bestemd zijn voor de zieken en gewonden van alle nationaliteit gedurende de oorlog. Buitendien verschaffen zij plaats voor nog 100 bedden en stellen zij alle voorwerpen, die zij in magazijn hebben, beschikbaar. De geneesheer van het huis, dr. Morlet, zal aan die dienst gehecht worden; ook zijn operatiezaal stelt hij ter beschikking van de dienst.

Olieslagers bevindt zich met zijn vliegtuig in Luik. Gisteren heeft een vliegtuig boven die stad gemaneuvreerd; maar men hield het voor een Duitse militaire machine van het model taube.

De Belgische autoriteiten hebben in het belang van de nationale verdediging besloten dat alle particuliere instellingen voor draadloze telegrafie onmiddellijk buiten dienst moeten worden gesteld.

Tengevolge van de oorlogstoestand zijn tal van Duitse en Franse mijnwerkers in de Belgische Kempen, en natuurlijk Belgen ook, opgeroepen om onder de wapens te komen. Daardoor liggen overal de werkzaamheden in de mijnen geheel of gedeeltelijk stil.

De schat van de Nationale Bank in België. Een bijzondere trein heeft woensdagnacht Brussel verlaten, om de waarden der Nationale Bank naar Antwerpen over te brengen. Reeds woensdag in de loop van de dag was een bijzondere trein naar Antwerpen vertrokken met 100 miljoen goud. De wagens, waarop het goud naar de bank van Antwerpen werd vervoerd, waren beschermd door de burgerwacht.

Al de duiven losgelaten. Te Brussel heeft de militaire overheid al de duiventillen doen openzetten. Als er nu spionnen waren, die vreemde duiven in huis hadden om die met berichten naar Frankrijk of Duitsland uit te zenden, zullen die vreemde duiven, merkt de Nieuwe Gazet op, wel vanzelf weggevlogen zijn, natuurlijk zonder op een boodschap te wachten.

Zeer waarschijnlijk zal een zelfde maatregel ook te Antwerpen worden genomen.

Het centrale militaire klerenmagazijn van het leger is met 60 wagons van Brussel naar Antwerpen overgebracht.

Alle werkplaatsen voor het snijden der stoffen en de machines om automatisch de schoenen te vervaardigen, zijn insgelijks te Antwerpen aangekomen.

Dit alles heeft 5 miljoen frank waarde.

Duitse spionnen te Antwerpen. Het aantal problemen, dat wij sedert 1870 hebben opgelost is slechts gering, vergeleken bij de problemen, die nog op een oplossing wachten.

Wij moeten ons over hetgeen wij hebben volbracht slechts verheugen, om er, met het oog op het veel grotere, dat wij nog kunnen volbrengen, vertrouwen uit te putten.

Aldus heeft indertijd prins von Bulow geschreven, de gewezen rijkskanselier. Zijn woorden halen de Belgische bladen nu aan tot stijving van hun betoog, dat de Duitse inval in België reeds lang tevoren was beraamd.

Een ganse pleiade van Duitse militaire schrijvers, zo schrijft de Antwerpse Métropole, heeft in een Frans-Duitse oorlog een opmars door België heen onvermijdelijk genoemd.

Verleden jaar hebben de Duitsers 38.000 kaarten laten kopen, gepubliceerd door het militaire cartografische instituut. Was dat om hun salon mee te versieren?

Een wandeling vanavond door de Begijnenstraat alhier, (d.i. te Antwerpen), zoo schrijft de Métropole verder, is voldoende om een denkkeeld te krijgen van de Duitse spionagedienst hier te lande.

Binnen een half uur zijn 17 automobielladingen Duitse spionnen achter slot en grendel gezet.

Daaronder was de exploitant van een grote winkel, die een schildwacht betrapte bij het besluipen van de spoorweg. De schildwacht had hem met een kolfslag het been gebroken.

Allen, die aan de spionage meededen, hadden sedert lang uitvoerige lastgevingen ontvangen.

Gisteren nog zonden inrichtingen als de Duitse school te Brussel draadloze telegrammen.

En nu nog te bedenken, dat wij zo onnozel zijn geweest om zulke scholen op onze bodem te dulden en dat zelfs Belgische ouders er hun kinderen heen hebben gezonden.

Zonder overdrijving kan men zeggen, dat vele Duitsers te Antwerpen van onze gastvrijheid misbruik hebben gemaakt.

6 augustus 1914

Antwerpen, 5 augustus. Hier heerst een geestdriftige stemming. De avondbladen melden dat rond Luik de Duitsers teruggeslagen zijn, 800 Duitsers gekwetst en 5000 op de vlucht. Men zingt de Vlaamse Leeuw; in het Moselhäuschen op de Meir heeft de waard met reuzenletters aangeplakt "Wij zijn Belgen!".

Zeer bekende Duitse ingezetenen zijn het land uitgezet. Men zegt dat verscheidene hunner verdacht worden van spionage door middel van draadloze telegrafie.

Antwerpen, 5 augustus. Op vier Duitse stoomschepen is onder bewaking van havenambtenaren beslag gelegd.

Brussel, 5 augustus. Te Antwerpen en Gent zijn anti-Duitse betogingen gehouden.

De toestand in Antwerpen. In Antwerpen moet, naar ons een pas vandaar per auto teruggekeerde landgenoot mededeelde, de opwinding de jongste dagen groter zijn geweest dan ooit te voren. Na de paniek der vorige week met haar overdreven bankbiljettenvrees en haar défilé van kooplustigen langs kruideniers- en andere winkels kwam maandagochtend plotseling tot aller schrik en ontsteltenis de proclamatie van de Antwerpse burgemeester. De inhoud daarvan is onze lezers in hoofdzaak reeds

bekend. "Hollands Limburg - zo las men daarin - is door de Duitse troepen ingenomen. Het grootste gevaar bestaat voor België om een zelfde lot te ondergaan." Na deze angstwekkende en – voor zover ons land betreft - volkomen onjuiste mededeling ontstond een ware volksverhuizing. Schier allen, die in de nabijheid van Antwerpen woonden, vluchtten stadwaarts. De meest fabelachtige geruchten deden de ronde: tot diep in Nederland zouden de Duitsers reeds zijn binnengedrongen.

Hoe deze dwaze praatjes in de wereld zijn gekomen? Dezen en genen werpen de schuld op de Agence Havas, maar vermoedelijk is de oorzaak een gans andere. Belgische militairen aan de Limburgse grens - zo zegt men - hebben de nieuwe Nederlandse uniformen voor Duitse aangezien en zijn daarna onmiddellijk naar de telefoon gesneld om hun vermeende ontdekking wereldkundig te maken.

Maandagavond intussen werden de valse berichten tegengesproken. Toen kwam de reactie. Een ongekend optimisme maakte zich van de Antwerpenaars meester: boze opmerkingen aan het adres van de onvoorzichtige burgervader vormden de enige wanklank.

Doch niet lang duurde de voorbarige vreugde. Dinsdagmiddag te vier uur werd te Antwerpen meer algemeen bekend, dat de oorlog verklaard was. Toen kwam het tot de uitingen van haat tegen de Duitsers, waarvan wij reeds in ons blad melding hebben gemaakt. De woede en neerslachtigheid - gemoedstoestanden, die elkander afwisselden - werden nog groter, toen heden (woensdag) ochtend berichten over het bombardement van Luik binnenkwamen.

Men verdacht en beschuldigde de Duitsers van de meest verachtelijke huichelarij. Maandag jl., na de valse berichten over de

inval in Nederlands Limburg, hadden de besturen van een paar Duitse verenigingen de Duitse school aan het Rode Kruis en het gebouw van de Turnverein aan de Belgische generale staf aangeboden. Deze aanbieding was vergezeld gegaan van complimenteuze briefjes, welke ondertekenaars zich gelukkig verklaarden, nu zij aan “t gastvrije België” een dienst konden bewijzen. Deze aanbieding maakte, in het licht der later bekend geworden feiten, veler verontwaardiging gaande. Menigeen toch weigerde, goede trouw te veronderstellen.

De Belgische loodsen, gisteren uit Vlissingen naar Antwerpen gegaan om dienst te nemen, zijn heden, voor zover niet dienstplichtig, te Vlissingen teruggekeerd, daar de regering hun gewaardeerde diensten voorlopig niet nodig heeft.

Antwerpen, 6 augustus. De tijdingen van de grens zijn gunstig.

In de Kongoboot is een kist opengevallen, waarin Duitse uniformen bleken te zitten.

Alle Duitsers en Oostenrijkers moeten voor hedenavond het gebied binnen de vestinggordel verlaten.

Uitzettingen over en weer. De Vlaamsche Gazet schrijft: De Belgen, welke in Duitsland verbleven, zijn op onhoffelijke wijze terug naar ons land gestuurd geworden. Aan sommigen - misschien aan velen - werd maar een uur tijd gegeven om heen te gaan. Ze werden in een trein gestoken, met geblindeerde portierenvensters, met verbod van een andere taal dan Duits te spreken. Twee gendarmen bewaakten ze, zoals men met dieven doet.

Het algemeen gevoelen schijnt te zijn, dat, hoezeer het ons ook spijt voor vele eerlijke Duitsers, die zelf het gedrag van hun land ten

zeerste laken, het nodig is de Duitsers naar hun land terug te zenden.

Zo zou bijvoorbeeld het verblijf van 23.000 Duitsers te Antwerpen een gevaar kunnen worden. Velen hebben een voorname plaats en zouden heimelijk berichten kunnen oversturen naar hun land. Antwerpen is de opperste toevlucht van België. De Scheldestad zou misschien een lang beleg moeten onderstaan; men kan er die 23.000 monden gerust missen. Wij moeten onze levensmiddelen niet aan vreemden weggooien.

Het Handelsblad van Antwerpen schrijft over de uitzetting der Duitsers en Oostenrijkers uit Antwerpen:

“De decreten van uitdrijving zijn deze morgen zeer vroeg uitgevoerd en talrijke Duitsers en Oostenrijkers zijn vertrokken. Tussen de uitgedrevenen waren van de deftigste mensen, die sedert jaar en dag in onze stad zijn gevestigd, wier kinderen echte Belgen zijn, en dienen in leger en burgerwacht.

De overheid heeft begrepen dat zij niet onverbiddelijk mocht zijn en heeft, op tussenkomst van invloedrijke personen van alle stand en alle partijen verscheidene decreten betreffende buitenlanders, die door de tijd van jaren trouwe Belgen zijn geworden, ingehouden.”

Maandag, bij valavond, heeft men een vliegtoestel van Duits fabrikaat, type Toler, boven Antwerpen zien zweven, ter hoogte van 1200 tot 1500 meter. Ondanks deze hoogte kon men het vliegtoestel duidelijk waarnemen en bemerkte men dat de vlieger de ronde der versterkingen maakte, waarna hij vertrok.

7 augustus 1914

Antwerpen, 6 augustus. De militaire gouverneur van Antwerpen heeft alle Duitse en Oostenrijkse onderdanen gelast de versterkte stelling Antwerpen vóór hedennacht 12 uur te verlaten.

Antwerpen, 6 augustus. Talloze Duitsers zijn heden onder betichting van spionage aangehouden. Op de Keyserlei is in de Hulstkamptaverne een burgerwacht binnengebracht die in een strubbeling bij het opbrengen van een Duitser een wonde had opgelopen. Het café zette al de stoelen op tafel en sloot de deuren. De Keyserlei ziet zwart van 't volk. Ieder ogenblik worden de drommen gespleten door snorrende auto's of padvindere op hun fietsen.

De tijding van 8 uur dat de Duitsers bij Luik het hoofd hebben gestoten jaagt de geestdrift ten top. De burgemeester spoort nogmaals in een proclamatie tot kalmte aan; men moet de Duitse huizen ongemoeid laten.

De voorzitter der Franse Kamer seint zijn bewondering en spoort tot volharding aan.

Men zegt dat een Duitser van uit zijn buiten een loopgracht had gegraven naar een bijliggend fort.

Twee juffrouwen zijn aangehouden op de O.L. Vrouwetoren terwijl ze signalen gaven.

Om Antwerpen. Ten gevolge van de staat van beleg, moet de omtrek der stad vrij gemaakt worden van alle hinderpalen, die het zicht en de haven belemmeren. Men bevindt zich in de droeve noodzakelijkheid verscheidene woningen, buitengoederen en kastelen, waartussen er zeer schone zijn, tot de grond neer te halen. De parken en bossen lijden ook veel van de toestand.

Verscheidene dezer laatsten zijn reeds vrijgemaakt en men bereidt zich voor, dennenbossen in brand te steken.

Uit de Belgische bladen.

Bij de groep vliegers: Jan Olieslagers, Jules Tyck, René Vertongen en anderen, heeft baron de Caters zich ook aangesloten, om zich ten dienste van het leger te stellen.

De Belgische loodsen, die gewoonlijk dienst doen te Vlissingen, zijn woensdagavond ten getale van 120 te Antwerpen aangekomen en hebben zich ter beschikking der overheid gesteld.

De Banque d'Anvers stelt haar nieuwe lokalen, die binnenkort moesten ingehuldigd worden, ter beschikking van het Rode Kruis.

Een Duitser, Otto Eichholz, die bericht had gekregen het land te verlaten, heeft zich woensdagnamiddag in zijn woning een kogel door het hoofd gejaagd. Het lijk is naar het dodenhuis gebracht.

Plunderaars te Antwerpen.

De troebelen die dinsdagavond op alle gedeelten van de stad plaats hadden en die in de eerste ogenblik nog konden verschoond worden als een opwelling van verontwaardiging, zijn veranderd in ware plunderijen.

Het janhagel, het schuim der bevolking heeft er een gelegenheid in gevonden om op roof uit te gaan. Het is zelfs zo ver dat hele benden van de omliggende gemeenten naar Antwerpen waren overgekomen om te plunderen.

Zo werden nog Duitse herbergen kort en klein geslagen in de Nassaustraat, Sint-Laureyskaai, Leguitstraat, Palingbrug,

Brouwersvliet, Willem Ogierplaats, Rouaansekaai, Falconplein, aan het Statiekwartier, enz. Telkens vielen de kerels dan de huizen binnen om al mee te nemen wat ze maar konden, tot zelfs tafels en stoelen.

Veelal werden ze gestoord door de komst van politie of burgerwacht, die er in gelukt zijn een groot getal van die plunderaars aan te houden. Allen werden ter beschikking van de procureur des konings opgesloten. Er waren kerels bij van Hemiksem, uit de Paradijsstraat, Kuiperskaai, Doornikstraat, Vlaanderenstraat, Vandenneereboomstraat, Zwanengang, enz.

Vele huizen, om aan de verwoesting te ontsnappen, hebben allerhande opschriften uitgehangen.

Een erg opstootje heeft er plaats gehad op de hoek der Anneessenstraat en Gemeentestraat. Een bende was deze herberg, aan een Duitser toebehorende, aan 't klein maken. Hun handeling werd door enige burgers gelaakt. Het gevolg ervan was dat er een algemene woordenwisseling plaats had. Plots klonken een paar revolverschoten, waardoor twee burgers werden getroffen. M. Alf. Simons, wonende Fonteinstraat, kreeg een kogel in het hoofd, en Hendrik Isenbaert, wonende Kaasstraat, werd in de arm getroffen door een kogel en door een messteek.

De twee gekwetsten werden ter verpleging naar het Stuyvenberggasthuis gevoerd.

Zekere Em. M. van Bouchout, werd aangehouden en opgesloten.

Niettegenstaande gans de nacht gendarmen in de stad patrouilleerden, hebben kwaaddoeners nog de uitstallingskastjes van het huis Tietz verbrijzeld.

Tijdens de opstootjes in het Schipperskwartier werd de matroos Thomas Mary, van Cardiff, door een revolvershot gekwetst, terwijl zeker Frans Gysens, wonende Viaduc-Dam, door een messtreek in de borst werd getroffen. Beiden zijn ter verpleging naar het Stuyvenberggasthuis overgebracht.

8 augustus 1914

Antwerpen, 7 augustus. Op bevel der overheid zijn gisteravond te 10 uur alle koffiehuisen gesloten. Daardoor kreeg de stad een ongewoon, ietwat geheimzinnig voorkomen. Te middernacht zag men haast geen mens meer, alleen af en toe het onrustige geloei der boten op de Schelde, of een auto die in dolle vaart voorbijstoot. Na de drukte van daarstraks is dit nachttoneel aangrijpend als contrast.

Men zegde me nog dat de bladen last gekregen hebben niet meer de burgerij met speciale bladen van streek te brengen.

Vannacht zijn 104 Duitse krijgsgevangenen te Berchem bij Antwerpen in de kazerne der genie opgesloten. Zij waren in een hinderlaag rond Luik gevat en zullen naar Brugge overgebracht worden, daar wij onze kazernen niet mogen overkroppen. De gevangenen behoren tot het 73e regiment voetvolk en horen te Hannover thuis. Zij zien er heerlijk uit; ze genieten van de rust en de voeding en worden goed behandeld. Onze gemoedelijke Vlamingen beuren ze op, maar zij schijnen er niet gerust in. Een jong officier heeft een gesprek gehad met een collega van de Matin. "Wij verlieten - zegde de officier - Hannover zondagavond, zonder te weten waarheen en hadden geen vermoeden dat we tegen de Belgen zouden te vechten hebben". Dit schijnt een onwaarheid te zijn: blijkens op hen gevonden papieren waren ze van hun garnizoen

te Hannover gestuurd naar Malmédy. Een eerste keer konden zij 't Belgisch leger ontwijken. Zij legden 70 km te voet af. Zij menen alleen over te blijven van een 2000 man sterk detachement. Uit het gesprek blijkt dat de Duitsers waanden geen tegenstand in België te zullen ontmoeten, ook dat hun geestdrift gering is.

Geweldige slagregens vallen over Antwerpen.

Antwerpen, 7 augustus, 10 uur 's avonds. Heel Antwerpen wandelt in rustige, opgetogen stemming over Meir en Keyserlei en geen automobielen, geen dolle jacht meer. Te 7 uur heeft de trein onze dapperen van het 9e aangebracht. Zij hadden Duitse pinhelmen op hun bajonet steden en iedereen zong, juichte en jubelde. Zoeven had ik een gesprek met een dokter die van Luik komt. De 1e en de 32e Belgische divisies zijn het meest getroffen, ze zijn van Luik zelf. De meeste wonden zijn aan de benen; de Duitsers schieten zeer slecht, wat aan hun bijziendheid te wijten zou zijn. Treffend, zegt hij, is de slapheid, de wezenloosheid der Duitsers. Zij menen tegen Fransen te vechten en zijn de kluts kwijt. Te Libramont hebben - naar een bericht wil - de Fransen 15.000 Duitsers verslagen. Men verwacht dat dit een geweldige terugslag in België zal hebben. Velen keuren af dat de wapenstilstand is toegestaan, anderen zien er een gelegenheid in om onze jongens te laten rusten en de Fransen te laten aanrukken.

Antwerpen, 7 augustus. Minister De Broqueville heeft heden te Antwerpen een onderhoud gehad met generaal Dufour. Hier heerst ontzaglijke geestdrift: ik lees op een wagon van een trein te Kalmthout: "Vers Berlin!". Te Ekeren zag ik een Duitser aanhouden die nog op zijn villa was gebleven. Andere personen moesten uitstappen en hun identiteit bewijzen. Aan hotel Pschorr zag ik een rijtuig, waarin gendarmen die een Duitser wegvoerden.

Minister de Broqueville spreekt het tegen dat het parlement naar Antwerpen zou worden overgebracht.

In staat van beleg zijn de provincies Limburg, Luik, Luxemburg en Namen, en de versterking Antwerpen; de krijgswet geldt echter overal.

Brussel, 7 augustus. De Belgische minister van oorlog heeft heden alle stellingen om Antwerpen geïnspecteerd. Alle verdedigingswerken zijn voltooid.

De regering heeft uiterst krachtige maatregelen genomen wat betreft spionnen. Duitse soldaten en officieren, die deel uitmaakten van de bemanningen der koopvaardijsschepen in Antwerpen, zijn voor zolang de staat van beleg duurt, gevangen gezet in vele drijvende barakken.

De Duitse schepen in de haven van Antwerpen prijsverklaard.

Al de Duitse schepen in de haven van Antwerpen liggend, zijn door de Belgische regering prijs verklaard en in bezit genomen. Er lagen 34 Duitse stoom- en 2 zeilschepen.

Een officier van de stad is donderdag aan boord der in de haven liggende Duitse schepen gegaan, om officieel aan de belanghebbenden het decreet van de militaire gouverneur mee te delen, waarbij zij verplicht waren vóór middernacht de stad te ontruimen.

Duitsers en Oostenrijkers verlieten hun schepen en werden naar het centraal station gevoerd, van waar zij, via Holland, naar Duitsland vertrokken.

De burgemeester van Antwerpen heeft gisteren een proclamatie uitgevaardigd, zeggende dat de oorlogswet ingetreden is, en dat deze met de grootste strengheid zal toegepast worden.

Laat deze woorden geen dode letter blijven, schrijft de Nieuwe Gazet.

Nu reeds worden de mensen 's avonds op de straat lastig gevallen door verdachte kerels, die hun geld afdreigen.

Aan vele huizen hebben in de avond reeds bandieten van dezelfde soort zich aangeboden, zeggend dat zij zonder hulpmiddelen zijn, en geld vragend onder de meest onbeschaamde bedreigingen.

Laat men dat zó voortgaan, dan is binnen twee dagen geen burger te Antwerpen nog veilig in zijn huis.

De bandieten hebben nu eenmaal de smaak van plunderen geproefd. Zij zullen voortgaan, als er niet met de uiterste energie onderhandeld wordt.

Op vele plaatsen hebben politie en burgerwacht reeds plundersaars aangehouden, maar dat is niet genoeg:

Ze moeten hen omver schieten in volle straat, zoals de krijgswet het voorschrijft.

De politie en de burgerwacht kunnen niet overal tegelijk zijn, dat verstaat iedereen. Maar daarom moeten er gewapende patrouilles worden gevormd, die heel de nacht in alle wijken de straten doortrekken.

Geen genade voor de dieven! De kogel, zonder onderzoek, zonder discussie!

Niemand zal hier honger lijden. Wie wezenlijk in nood is, die zal hulp in overvloed vinden. Er is voedsel genoeg!

Geen mens behoeft dus tot afdreiging of tot roof over te gaan, en dat zal trouwens ook niet één eerlijk mens doen, zelfs al was hij werkelijk in de hoogste nood.

De maatregelen, die wij met de uiterste aandrang vragen, kunnen alleen maar gericht zijn tegen het schuim der bevolking.

Als we ons door de bandieten laten overrompelen, dan zijn we verloren.

Nog méér dient dit gezegd voor de buiten.

Gisteren en deze nacht werden op verschillende plaatsen rond de stad de villa's van uitgedreven Duitsers geplunderd en in brand gestoken.

Gisteren waren het villa's van Duitsers. Morgen zullen het de villa's zijn van de Belgen, die de wijk genomen hebben naar de stad, of die naar het leger vertrokken zijn.

Het is nodig, dat buiten de soldaten de orde handhaven, zolang zij nog in onze dorpen liggen.

Daar óók hebben de commandanten te zorgen voor patrouilles, die dag en nacht het land doortrekken, en de oorlogswet toepassen op allen die zich aan plundering zouden wagen.

De gevaren die ons bedreigen zijn al verschrikkelijk genoeg, zonder dat we ons nog weerloos aan dieven en brandstichters van eigen bodem moeten overleveren.

Donderdagmiddag rond 5 ¼ uur had een grote samenschooling van volk plaats voor een burgerhuis der Handelslei. De opgewonden menigte hield bij hoog en bij laag vol dat in het huis een Duitser verscholen was. Dadelijk snelden enige politieagenten en soldaten toe die beletten dat men tot gewelddaden overging. Eindelijk werd de man door de politie uit het huis gehaald en onder het gejuwe der menigte weggebracht. Hij verklaarde geen Duitser te zijn. Kort nadien had enige huizen verder nog een dergelijk toneel plaats.

Hedennacht is de krijgsraad van Antwerpen, samengesteld uit de heren Belloy, krijgsauditeur, Somers, griffier, Lambrechts, klerk, met een bijzondere trein naar een onbekende bestemming vertrokken.

Uit bijna elke stad van België meldt men aanhoudingen van Duitse spionnen die er onder allerlei vermommingen werden aangetroffen, zo meldt de Nieuwe Gazet. Een groot getal zitten reeds in het gevang der Begijnenstraat opgesloten in afwachting dat de krijgsraad over hun lot beslissen zal. Donderdagmorgen had in de Markgravelei een samenschooling van belang plaats. Een Duitser, wonende boven een pasteibakker had reeds een drietal weken geleden zijn vrouw naar Duitsland laten vertrekken. Sedertdien ging hij aanhoudend uit, meestal vermomd. De politie was zulks te weten gekomen en sloot de straat af. Ondanks alle opzoeking werd de kerel niet meer gevonden.

Donderdagnamiddag hield men op de Grote Markt twee Duitse spionnen aan die in nonnenkleden vermomd waren. Zij werden door de menigte deerlijk afgeranseld en de politie had de grootste moeite om hen naar het bureel te brengen.

Donderdagavond stond heel Zurenberg in rep en roer. De laatste Duitsers en Oostenrijkers, die niettegenstaande het formeel bevel van uitdrijving, gebleven waren en zich verscholen hadden, zijn door de politie verwijderd. Alleen de maatschappij van Zurenberg bezit 200 huizen door Duitsers en Oostenrijkers bewoond; meer dan de helft was niet vertrokken. Een grote menigte woonde natuurlijk die uitdrijving in massa bij.

Aan het middenstation wachtte een grote menigte om het vertrek der vreemdelingen, door de burgerwacht en de gendarmen beschermd, bij de wonen.

De militaire overheid heeft aan Duitsers en Oostenrijkers, te Antwerpen verblijvende, bevolen het land te verlaten.

Deze maatregel is geenszins een uiting van vijandschap, zo schrijft een Belgisch blad, van haat tegen medeburgers, onder dewelke velen sedert jaren onze achting hebben. Het is een voorzorg, die onvermijdelijk is in een vestingstad als Antwerpen, en die voldoende uitgelegd wordt door de Duitse aanval op België door het gevaar van de geringste mededeling over onze toestand en onze krijgsverrichtingen, door inwonende Duitsers aan hun landgenoten langs mogelijke omwegen gedaan.

Hier komt te pas het "een harde wet, maar een wet" - en hoe hard de nood ook weze, nood is wet. Toch zijn niet alle Duitsers, zonder uitzondering, uitgedreven.

Zij die hier sedert jaren verblijven en een zoon hebben die in het Belgisch leger dient of gediend heeft; zij die hier sedert enige jaren gevestigd zijn met hun gezin en zich thans als vrijwilliger in het Belgisch leger aanbieden worden beschouwd als landgenoten en mogen blijven. En zelfs niet weinigen zijn in dit geval.

De uitzondering kan echter niet toegepast worden ten bate van hen die slechts een recht van inwoning verkregen hebben.

Een vermogend ingezetene van Duitse oorsprong verwierf de grote naturalisatie; hij verwaarloosde echter, binnen de bepaalde tijd de 400 F te storten die door de wet vereist worden; hij bleef dus Duitser en werd uitgedreven.

Zowel op vrouwen als op mannen is het bevel toepasselijk. De Belgische vrouw, die hier met een Duitser huwde, werd een Duitse; haar kinderen, al zijn zij hier geboren, zijn Duitsers; zij kunnen hier niet blijven.

Een Duitse vrouw die met een Belg is gehuwd, of met een man van een andere dan de Duitse nationaliteit, is een Belgische, behoort tot haar mans nationaliteit, en wordt geenszins verontrust.

Een Belgische vrouw, die weduwe is van een Duitser, is wederom Belgische geworden als haar man vóór onze wet van 1909 gestorven is; viel dit overlijden later voor, in ons land, dan mag zij kiezen tussen de Belgische of de Duitse nationaliteit; verbleef de vrouw met haar man in het buitenland toen deze laatste stierf, dan moet zij de koning verlov vragen om terug in het land te wonen en dan eerst kan zij verklaren, opnieuw een Belgische te willen wezen.

Alles wat hier over Duitsers gezegd wordt, geldt natuurlijk ook voor Oostenrijkers.

Te Antwerpen is binnengevaren het stoomschip Finland met 80.000 zaken bloem voor de stad Antwerpen en het leger.

Donderdagnacht is in Antwerpen een trein aangekomen met 170 Duitse krijgsgevangenen. Allen werden gevangen genomen tijdens de

gevechten om Luik, waar zij door de Belgische troepen verrast werden terwijl zij in hinderlaag lagen. Zij zullen overgebracht worden naar het binnenland, waarschijnlijk naar Vlaanderen.

Generaal Leman.

Over generaal Leman, de verdediger van Luik, deelt het Handelsblad van Antwerpen het volgende mede:

Generaal Leman is 63 jaar oud.

Nog slechts enkele maanden geleden voerde hij het commando over de militaire school.

Hard voor anderen en voor zichzelf, werd hij niettemin verafgood door zijn ondergeschikten. Toen hij vertrok, weenden de officieren.

Hij is geleerd, wil alles weten, en weet alles.

Te Luik sprak hij de studenten der universiteit, die in de hogeschoolcompagnies dienen, toe:

– Gij studeert de wetenschappen? Welnu ik zal een vraag stellen. En even zo voor het Romeins recht, voor de bouwkunde, alles.

Hij is het type van den werkzame man, die in één trek 50 kilometers te paard aflegt. Men heeft hem te Beverlo een hele dag in het zadel gezien ondanks een haastig verbonden en pijnlijke kwetsuur aan de voet.

Generaal Leman is een bewonderenswaardig man en een voortreffelijk soldaat.

De toegang tot de toren van de O.L. Vrouwkerk te Antwerpen is verboden.

Onder de gekwetste Belgen, die van het front zijn teruggekeerd is ook Frits de Mont, zoon van de heer Pol de Mont, conservator van het museum te Antwerpen.

Het Noorse stoomschip Tysla, van las Palmas naar Antwerpen, is bij het doorlootsen door de mijnversperringen in de Westerschelde gisterenmiddag 6 uur, vermoedelijk door grote onaanachtigheid, op een mijn gelopen en gezonken. De opvarenden wisten zich, met uitzondering van 3 stokers, die vermist worden, te redden in de sloepen. Zij werden door de mijnenlegger Hydra te Vlissingen aan de wal gebracht.

Gedurende de loop van de dag had het passeren van de versperringen door de schepen geregeld plaats en werden generlei moeilijkheden ondervonden.

De voorschriften voor het doorlootsen door de versperringen zijn door de bevoegde autoriteiten na het ongeluk nogmaals onderzocht en juist bevonden.

De mailboot van de Maatschappij Zeeland, die even na het gebeuren van het ongeluk kwam opvaren, ging eerst buiten ten anker en is later door het Oostgat binnengekomen.

9 augustus 1914

Minister de Broqueville heeft de versterkte plaats Antwerpen bezocht en een toespraak tot het leger gehouden, dat met geestdrift de heldhaftige tegenstand van de stad Luik heeft toegejuicht. Generaal du Four, die te Antwerpen het opperbevel

voert, heeft tegen spionage de strengste maatregelen genomen. De Duitsers in dienst der handelsvloot, worden op schepen in zee gezonden. De staf heeft aan alle officieren en soldaten een circulaire met de nauwkeurige beschrijving en afbeelding der Franse en Engelse uniformen medegedeeld.

Antwerpen, 8 augustus. Het Handelsblad van 4 uur meldt dat gisteravond te Antwerpen drie, te Leuven zes spionnen zijn doodgeschoten. Vannacht werd een auto aangehouden, waarop stond service militaire. De vier inzittenden droegen Belgische uniformen. Het bleken Duitse spionnen, die lijken van onze gesneuvelden ontkleed hadden. Een Pater-Jezuïet ontmoette gisteravond op de Keyserlei een gebaard missionaris. Zijn baard was vals en de man verstond geen Latijn. Hij werd ingerekend.

De berichten over spionage van een paar voorname Duitsers moeten totaal vals bevonden zijn.

Antwerpen, 8 augustus. Mij wordt verzekerd, dat heden veertien Duitse spionnen in de stadsgevangenis zaten. De bekende Mallinekrodt zou gevluht zijn, een Duits schip in het dok stond gisteravond in brand. Te zeven uur gisteravond woonde een talrijke menigte op de Grote Markt een jacht op een spion bij, het was een Duitser als Belgisch lansier verkleed. Er gebeuren ook vele vergissingen, zodat zelfs stadsambtenaren opgebracht worden. Over Belgische verliezen doen niet te controleren berichten de ronde.

Antwerpen, 9 augustus. De brand van het Duitse schip in de haven wordt aan kwaadwilligheid geweten. De militaire gouverneur heeft de bevolking gerustgesteld. De president van de gemeenteraad te Parijs, de schrijver Adrien Mithouard, heeft Antwerpen een

broedergroet gezonden, door onze burgemeester geestdriftig beantwoord. De Engelse consul heeft zijn collega's van het consulaire korps aanbevolen de Antwerpse kleuren wit en rood te dragen. Al de onderwijzers hebben zich aangeboden bij het speciale politiekorps dat vanochtend werd ingesteld.

Antwerpen, 8 augustus. Vanavond is hier alles rustig.

De Belgische regering.

Verscheidene kamerleden hebben de Belgische regering gevraagd of, indien de regering naar Antwerpen werd verlegd, de parlamentsleden haar daarheen moesten volgen.

Minister de Broqueville heeft die vraag ontkennend beantwoord. Het thans uit alle partijen samengestelde ministerie vertegenwoordigt voldoende de volkswil en de parlamentsleden kunnen het land beter dienen door in de streek, waar zij invloed hebben, te blijven en de bevolking in deze ernstige tijd tot rust en orde aan te manen.

Brussel, 9 augustus. Volgens de Gazette schijnt het, dat Duitsland aan België een dringend telegram gezonden heeft, waarin Antwerpen bedreigd wordt. Dit zou dan een terugkomen van de Duitse regering moeten betekenen op haar verklaring, dat de Duitse troepen door België alleen de weg naar Frankrijk zouden nemen.

Er schijnt nu rust te zijn nabij Luik, wat ons niet verwondert. We zouden haast zeggen, dat past geheel in het door ons aangegeven operatieplan. We menen toch, dat het enkel de bedoeling der Duitsers is, om het Belgisch veldleger op te sluiten; is dit juist gezien, dan is een verder oprukken van de Duitsers in de richting Antwerpen niet nodig.

Spionnen in België.

Het volgende telegram is aan alle militaire autoriteiten gezonden:

“Al wie, Belg of vreemdeling, aan spionage wordt schuldig bevonden, zal voor de krijgsraad gedaagd worden, die zonder vorm van proces en onverwijld uitspraak kan doen. Hij kan de doodstraf uitspreken en het vonnis wordt geveld zonder beroep. De ter dood veroordeelden worden binnen 24 uur neergeschoten.”

Wij lezen in het Handelsblad van Antwerpen:

We hebben een bezoek gebracht aan de kazerne der genie, waar de eerste Duitse krijgsgevangenen waren aangekomen

Er waren daar 127 man, waarbij een 17 -jarige onderofficier, voor wie de manschappen de diepste eerbied aan de dag legden. Zij werden in een gevecht afgescheiden van de hoofdmacht en hadden zich moeten overgeven. Zij behoren tot de 7e compagnie van het 10e regiment, dat verleden week uit Hannover was vertrokken.

Hun kledij is zeer eenvoudig, een grijs kostuum, brede schoenen, de vorm hebbende van sandalen en een helm met stalen pin en van voor de koperen arend met het opschrift: “Mitt Gott für König und Vaterland”.

Er was niet veel uit de jongens te halen en ze leden onder de nieuwsgierigheid, waarvan zij het voorwerp waren.

Men voelde dat zij hun bevelen niet beoordeelden; als soldaten vochten ze, tegen wie het door de overheid werd bevolen; maar dat die mensen met overtuiging vochten tegen de Belgen, die hun nooit iets in de weg hadden gelegd, is blijkbaar niet het geval. Doch even blijkbaar wisten zij wel waar ze zich bevonden en tegen wie ze strijd

leverden: zij die het anders uitlegden gaven de indruk alsof ze zich wilde verontschuldigen.

Rond de middag zijn de krijgsgevangenen met een bijzondere stoomtram naar de kolonie van Merksplas overgebracht.

Te Antwerpen is een vlieger in hechtenis genomen, die enige tijd geleden zijn naturalisatie als Duitser had aangevraagd. Het heet dat de houding van deze man argwaan had gewekt.

10 augustus 1914

Antwerpen, 9 augustus. Een groot wapenmagazijn van Duitse herkomst is in de stad ontdekt.

Antwerpen, 9 augustus. Generaal Dufour, die uit naam van de koning vaandels uitreikte aan de regimenten in de versterkte stelling, heeft gezegd dat de eerste divisie haar plicht evengoed zal weten te doen als de derde.

Hedenavond kwamen hier vele uitgezette Duitsers en Oostenrijkers aan, die te Berchem op een trein naar Holland wachtten. Zij riepen, zegt dit bericht uit Belgische bron,; Weg met de keizer en weg met Duitsland.

Antwerpen, 10 augustus. De Albert von Barystraat is herdoopt in generaal Lemanstraat. Verscheidene Nederlanders hebben mild weldadigheidswerken bedacht. In de kerken werd gisteren na de mis door alle gelovigen de Brabançonne gezongen. Dit zou nu dagelijks gebeuren.

Alle huizen, waar Duitse kantoren gevestigd zijn, worden door gendarmes onderzocht, alsook huizen, toebehorende aan Duitse

eigenaars. Men zoekt vooral draadloze telegrafietoestellen te ontdekken.

Nederland en België.

Aan een proclamatie van de burgemeester van Antwerpen van de 7^e dezer, ontlene wij het volgende: "Er worden insgelijks valse geruchten verspreid nopens de houding van een naburige en bevriende natie, die uit hoofde van haar toestand gehouden is tot onzijdigheid, maar die, in de zittingen van haar parlement en in de organen die haar openbare mening uitdrukken, de wezenlijkste betuigingen van sympathie tot België richt. Ik kan mijn medeburgers niet genoeg aanraden van zich voor dergelijke betogingen ten opzichte van bedoeld land te onthouden, teneinde onze betrekkingen van goede nabuurschap niet te schaden en geen verwickelingen te bewerken die, vooral in deze omstandigheden, hoogst betreurenswaardig zouden zijn, des te meer daar op dit oogenblik de gedwongen Belgische uitwijkelingen er onderkomen vinden en de Hollandse bladen in hun kolommen inschrijvingen openen tot steun der families onze gekwetsten."

Er heeft in België zich zulk groot aantal vrijwilligers aangeboden, dat het departement van oorlog zich verplicht ziet aan de nieuw aangeworvenen te verzoeken, zich van de nodige boven- en onderkleding en van schoeisel te voorzien gedurende de tijd van africhting. Alle uitgaven zullen hun worden vergoed.

In samenwerking met de militaire inrichtingen, beijvert de particuliere nijverheid zich om de nodige uniformen te vervaardigen.

Er zijn thans 40.000 vrijwilligers.

Zij worden onder leiding van generaal Guiette afgericht; hierna zullen zij dadelijk bij de verschillende regimenten worden ingedeeld.

11 augustus 1914

Allebei onze correspondenten, die de Antwerpen en die te Brussel, hebben talrijke malen met blijkbare gretigheid van de gelegenheid gebruik gemaakt om hun waardering uit te spreken voor de jong-katholiek, de volksvertegenwoordiger voor Antwerpen, professor Frans Van Cauwelaert.

Hij is voor de roomse Vlamingen, voor de katholieke democraten in Vlaanderen de man van het woord. Ook in Nederland weet men, dat hij een voortreffelijk redenaar is.

Doch hij is tevens man van de daad. Zijn loopbaan heeft het immers bewezen. Uit de bespiegelende wetenschap is professor Van Cauwelaert, een schone positie opofferend, toen hij gehuwd was en reeds kinderen had, in de rechten gaan studeren, teneinde als advocaat een maatschappelijke ruggensteun te hebben voor het staatkundige leven, waarin men hem gehaald had en dat hem aantrok. Nu wordt hij nog publicist erbij; was de oorlog niet uitgebroken, het Brusselse katholieke dagblad De Standaard, waarvan hij staatkundig hoofdredacteur zal wezen, zou er reeds zijn.

Man van de daad! ... spotte hij gisteren, toen een gesprek aan zijn verleden geroerd had en terugkeerde tot wat het eerst was behandeld; zijn onverwacht bezoek aan ons land.

Gisteren voormiddag mocht een onzer namelijk een wel zeer verrassend bezoek van deze Belgische volksvertegenwoordiger

ontvangen en de verklaring daarvan was: zijn behoefte om te doen, om zelf te doen, dat wil zeggen zich te komen overtuigen van de gezindheid in Nederland voor de strijdende zuiderburen.

Te Antwerpen gevestigd, had Van Cauwelaert er gelezen en gehoord van wantrouwen tegen en van verstoordheid op Nederland. Zelf had hij er niets van gezien, doch wat hij vernomen had was hem genoeg geweest om ijlings naar Nederland te sporen, met een kleine tasje en ... met een fiets, teneinde zeker te wezen van terugkeer!

De heer Van Cauwelaert heeft gisteren te Rotterdam en Den Haag een aantal mensen gesproken. Hij kwam geheel uit eigen aandrift, zonder enige opdracht en lang niet iedereen met wie hij zich heeft onderhouden, is te weten gekomen, wie hij was. Doch in zeer verschillende kringen heeft hij verkeerd, terwijl men wel wist met wie men praatte; en toen hij gisteravond vertrok, heeft hij met blij gelaat ons gemachtigd te zeggen, dat hij volkomen gerustgesteld en voldaan terugging, overtuigd, dat Nederland, zoals de plicht is, niet anders is en wil en kan zijn dan volkomen onzijdig, doch dat de vriendschappelijke gevoelens voor België zo hecht zijn en zo warm als ook Van Cauwelaert wel wist, dat zij sedert geruime tijd zijn. In bewondering voor de dapperheid en het krijgskundig beleid der Belgen blijft Nederland bij geen neutraal volk ten achter.

De heer Van Cauwelaert was te meer verheugd, van deze gezindheid bij zijn bezoek de bevestiging te krijgen, daar de gang van de oorlog de Vlaamse zaak, waaraan zijn hart gaan, niet anders dan ten goede kan komen. Had Frankrijk België van het begin af te hulp moeten komen, die Vlaamse zaak, hij erkende het, zou een deerlijke knak gekregen hebben. Nu de Belgen, de gezamenlijke Belgen; de in de strijd als broeders van één volk vechtende

Vlamingen en Walen samen een onschatbare dienst aan Frankrijk hebben bewezen, nu weten de Vlamingen, met de verdediging van hun vaderland ook hun Vlaamse belangen verdedigd te hebben, en bij de fiere blijheid hierover was het de sympathieke Vlaming dubbel aangenaam, in het bij de oorlog strikt onzijdige Nederland de bewijzen te ontvangen van het voortbestaan der hem welbekende sympathie.

Een lichte schrik was er vóór zijn vertrek: het bleek namelijk, dat er plotseling geen personenvervoer naar België meer was. Dankzij de zeer vriendelijke maatregelen voor hem door de stationschef der Delftse Poort genomen, is hij nochtans gisteravond naar Zwaluwe kunnen komen, vanwaar hij hedenochtend zou doorgaan naar Roosendaal.

In België is nog een drukke spoordienst; onder andere lopen er nog zeven bloktreinen van Antwerpen naar Brussel.

De Heer De Vriendt, bestuurder der Academie van schone kunsten te Antwerpen, heeft van het Institut de France het volgende telegram ontvangen:

“Parijs, 3 augustus. De Academie van schone kunsten betuigt u haar geestdriftige bewondering en haar erkentelijkheid aan het Belgische volk voor zijn heldhaftige verdediging tegen de barbaren.”

In een voormalige synagoge te Antwerpen heeft men 3000 zorgvuldig ingepakte geweren aangeslagen.

Antwerpen, 10 augustus. Zonder officiële bewijzen van identiteit raakt men niet meer in noch uit het station en het telegraafkantoor, aldus luidt een bericht aan de reizigers.

Het Berliner Tageblatt heeft beweerd dat twee Duitse kinderen hier door een raam op straat zouden gegooid zijn. Dat is natuurlijk vals, de mensen zijn alleen opgewonden geweest, maar zijn niemand ernstig te lijf gegaan. Een ernstig geval is me door een ooggetuige vertelt; aan de Oude Leeuwenrui werd een Duitser door een hele menigte achtervolgd, het ware kwalijk met hem afgelopen, zo niet een dappere burgerwacht zich als schild voor de vreemdeling had gesteld. "Geen 5000 tegen een !" riep hij en met zijn bajonet hield hij vele honderden achteruit tot hij de man ongerept door de nochtans enge schipperskwartierstraten naar het politiebureau in de eerste wijk had geleid. Mijn zegsman heeft de heldhaftige gardeciwiek gefeliciteerd.

Het Handelsblad van Antwerpen spot met de keizer, die van zijn balkon de insluiting der open stad Luik als de inneming der vesting betitelt en duizenden Belgische krijgsgevangenen fantaseert.

Antwerpen, 11 augustus. Weber, de patroon van het bekende hotel op de Keyserlei, is gisteren namiddag uit zijn kelder gehaald, waar de korte, dikke man al dagen in verscholen zat. In 1885 met onze eerste wereldtentoonstelling hier gekomen, heeft Weber het ver gebracht. Ook Flora was zijn eigendom. Nu is zijn hotel herschapen in een hospitaal. Om hem uit zijn kelder te krijgen, heeft men zwavel verbrand. Een hevig geproest meldde Webers aanwezigheid. "La dernière pensée de Weber" wordt nu uitgevoerd in de gevangenis der Begijnenstraat.

Verscheidene malen zijn eendekkers boven onze stad gezien; men vermoedt Duitse. Onze soldaten zullen een geïllustreerde beschrijving van Duitse en Belgische vliegtuigen krijgen. Een ooggetuige vertelt me, hoe de mensen, die het hof van Mallinckrodt te Kapellen bestormden en veel van de inhoud vernielden, het

hoofd hadden verloren. Een officier van de burgerwacht beweerde op een plan van het fort de hand gelegd te hebben. Iemand vroeg: waarom bewaarde Mallinckrodt het plan, in plaats van het naar Berlijn te sturen? Toen de man zijn plan voor de dag haalde, bleek het het plan van Mallinckrodt's eigen hof te zijn.

Grote Duitse handelsfirma's, sinds jaren in België gevestigd, en die tot welvaart waren gekomen onder voorwaarden, die de concurrentie van de Belgen zelf onmogelijk maakten, stonden in intieme betrekkingen tot het Belgische volk, droegen flink bij voor weldadige doeleinden en hadden grote invloed in de gemeentelijke huishouding. Zij waren op de hoogte van al wat de Duitse regering over België wilde weten. Het geheim van de voorspoed van deze Duitsers in België was, dat zij vanuit Berlijn met grote subsidies werden gesteund.

12 augustus 1914

Antwerpen, 11 augustus. Bij bevel van de militaire gouverneur is aan de eigenaars van duiventillen streng verboden duiven buiten te laten. Overtreders zullen als medeplichtig aan spionage aanzien worden.

Antwerpen, 11 augustus. Uw goede landgenoot Adriaan van der Horst, mededirecteur van onze Nederlandse schouwburg, werkt van 9 uur 's morgens tot 8 uur 's avonds ten stadhuize om onderstand uit te delen aan vrouwen en moeders van miliciens. Een vrijwilliger-ambtenaar schrijft me; "Wat we hier horen en zien is hartverscheurend; we dachten dit niet te kunnen volhouden, maar we worden nu wat hardvochtiger".

Het verhaal betreffende Weber, de waard van het hotel op de Keizerlei, werd, zoals ik het geseind heb (zie het vorige avondblad),

verteld door de Métropole en wordt gelogenstraft door de Nieuwe Gazet. Wel is Weber opgebracht, maar wordt geenszins verontrust. Twee van zijn zonen dienen in het Belgische leger.

Jan Olieslagers heeft jacht gemaakt op een Duits vliegtuig.

Een Duitse spion. Het dagblad van Noord-Brabant meldt uit Roosendaal:

Tussen Antwerpen en Essen zat gisteren een heer in de trein, gekleed in een fantasiepak. Hij had een handkoffertje bij zich en trok absoluut door niets de aandacht der medepassagiers.

Dicht bij Essen gekomen echter, haalde hij uit zijn borstzak een notitieboekje, schreef enkele regels op een blaadje papier, scheurde dit uit zijn boekje, rolde het op en stak het in een busje, dat hij uit een zijner zakken haalde.

Daarop opende hij zijn valiesje en tot verrassing zijner medepassagiers haalde hij daaruit een duif te voorschijn. In een minimum van tijd had hij het busje met het briefje aan een der poten van het beest bevestigd en stelde dit door het portierraam in vrijheid.

Een Belgische dame, die tegenover de heer zat, werd plotseling zo opgewonden, dat ze de heer bij zijn wangen greep en deze met haar nagels begon te bewerken. Een formele worsteling ontstond en de dame gaf geen pardon.

Een der medereizigers trok aan de noodrem, waarop de trein tot staan werd gebracht. De heer werd onderzocht en hierbij bleek, dat hij een Duitser was. Verdacht van spionage werd hij aan handen en

voeten gebonden en naar Antwerpen teruggevoerd. Ook de dame werd aangehouden, teneinde door de justitie te worden verhoord.

Maastricht, 11 augustus. 1 uur 52 in de namiddag. Een niet controleerbaar gerucht doet hier de ronde, volgens hetwelk in de Kempen tussen Belgische, Franse en Duitse troepen zeer ernstige gevechten zijn geleverd, die ten nadele van de laatsten zouden geëindigd zijn.

Antwerpen 11 augustus. Aan het Vlaamse Hoofd zijn twee spionnen, een Roemeen en een Duitser, aangehouden. In het Mexico-dok is een schipper gewond omdat hij niet geluisterd had naar de bevelen der schildwachten. Een autobestuurder, die naar Boom ging, is gedood.

13 augustus 1914

Olieslagers heeft een mislukte poging gedaan om een Duitse eendekker, die dwars door België vloog, over Leuven, Brussel en Antwerpen, en waarop de machinegeweren tevergeefs hebben geschoten, met zijn toestel te verbrijzelen.

14 augustus 1914

Tilburg, 13 augustus.

Uit Rotterdam hedenochtend vroeg vertrokken, na een allernaangenaamste nacht op de grond zonder matras in een tot de nok met Engelsen en Amerikanen gevuld Rotterdams hotel te hebben doorgebracht, arriveerde ik om 9 uur in Tilburg.

Als overal in Nederland ook hier gedruktheid. Anders een nijver centrum, is de bedrijvige stad thans doods en verlaten, al brengen de militairen wat leven. We waren hier heen gekomen in verband

met de grote aanstaande veldslag, die zuidwaarts van Luik door de wereld verwacht wordt en waarvan de invloed zich ook wel in ons land zal doen gevoelen.

Hier in Tilburg kunnen wij de Belgische grenzen gemakkelijk bereiken, tenzij beperkende bepalingen in deze tijd worden gemaakt. Dat viel hier nogal mee en mijn eerste werk in de stad Tilburg was jacht te maken op een berijdbare fiets. Een werkelijk moeilijke onderneming, daar alle rijwielen van enigszins behoorlijke hoedanigheid als na toverslag uit de wereld verdwenen schijnen. Ten slotte vond ik een betrekkelijk voorwereldlijk vehikel, waarmee ik het gewaagd heb mij op Belgisch grondgebied te begeven. Ik heb alle mogelijke fietsen bereden, maar zelden een met zo zware gang als mijn "olifant", zo had ik het ding al dadelijk gedoopt.

Het was een moeilijke trap naar Poppel. De weg, een echte Brabantse, ging over schrikkelijke keien. Wel stond er een rijwielpad aangegeven op de kaart, maar behoudens de bordjes waarop dat pad werd aangeduid, was er weinig van te bemerken. Voor ik Tilburg verliet, zag ik dat thans ook de rode plakaten voor de Landstorm aangeplakt waren. Het is dus de vraag of ik nog lang uit deze streken voor dit blad zal kunnen schrijven.

Na de 5 km tot Goirle afgerond te hebben, werd het landschap verlatener en doodser en eindelijk kwam ik op een volkomen eenzame, schier eindeloze weg met laag dennenhout en bosjes aan beide kanten en nu en dan rijen eikenbomen, die groeien tot aan de grens. De Nederlandse tolambtenaar deed ik een groot plezier met de Nieuwe Rotterdamse Courant. De man zat er zo verlaten in zijn huisje onder de eikenbomen. Van dat huisje waaide natuurlijk de Nederlandse vlag, maar op naburige woningen zag ik de driekleur eveneens.

Het was omstreeks 4 uur, toen ik de Belgische grens bereikt. De eindeloze weg was hier, op Belgisch grondgebied, met prikkeldraad en omgezaagde bomen versperd. Hele schansen waren daar uitgegraven en het prikkeldraad liep een eind weegs het bos in. Van grenswachten of soldaten was echter geen spoor te bemerken. De enige wachters waren het eenzame rood-wit-blauwe grenspaaltje, waar dichtbij de Belgische vlag wapperde, en dan de borden, waarop aan Nederlandse zijde Rijksrechten, Belgisch tolwezen en aan de Belgische kant Droits de l'Etat, Douane Belge.

Ik liet mijn fiets tegen dat paaltje staan en begaf mij de grens over, om eens in de bossen daar rond te zien, maar alles scheen uitgestorven. Wat later nam ik het ding weer op en vervolgde de weg, waar in de schone heldere zonneschijn de hei bloeide tussen fijn blond gras. Een gestadige noordoostenwind duwde mij voort over het Belgische land. In de verte begon het torentje van Poppel boven het geboomte te rijzen en eveneens een paar aardig gevormde kleurige molens. Plotseling stond ik weer voor een zware omgezaagde eik, dwars over de weg geworpen. Ook deze hindernis kom ik over. Ik was thans in het dorp. Buiten werken enkele arbeiders in verre korenvelden.

De weg boog zich dan rechts en daar lagen een paar schamele, lage verlaten huisjes en het douanekantoor. Terwijl een slobberige, grote straathond trachtte mij in de benen te bijten, kwam een magere Belgische tolbeambte uit zijn huisje met gesloten luiken, trad op mij toe, mij met zijn scherpe zwarte ogen argwanend en streng onderzoekend aanstarend.

En nu volgde een moeilijke en penibele ondervraging.

Van waar komt gij? Waarheen gaat hij? Wilt gij mij Uw papieren tonen? Wat zijt gij?

Ik zei hem, dat ik naar Turnhout wilde gaan, maar dat het nu te laat was en dat ik het maar bij een bezoek aan Poppel zou laten.

Met grote belangstelling keek hij dan mijn pas in en vergeleek het signalement. "Maar wat wilt ge nu eindelijk in Turnhout doen?" Vroeg hij opeens weer. "Ja, wat doet hij eigenlijk, wat zijt gij?"

"Ik ben journalist."

"Voor welk blad?"

"Nieuwe Rotterdamse Courant."

"Ah, de Nieuwe Rotterdamse Courant." Hij scheen wat bevredigder. "Wilt ge wat door de oorlog op zien te doen?" Ik lachte van ja.

Het gesprek kwam dan op de Duitsers, die op Nederlands gebied zouden zijn geweest. "Geloof dat toch niet, zei ik. Spreek het toch bij uw mensen tegen. Het is onzin."

Er kwam nog een ander heerschap aanrijden, een verver uit Antwerpen, die een loodje aan zijn fiets kreeg. Weldra spraken we weer over de oorlog en over het schieten, dat wij die middag heel in de verte hadden gehoord. Ik merkte op, dat de verver een lintje in de Belgische kleuren in zijn knoopsgat droeg, en vroeg hem: "Waarom draagt ge dat?" "Wanneer je dat in Antwerpen of Brussel niet draagt, slaan ze erop", was het antwoord. Wat later ging ik weer terug en keek nog even om naar de waakzame tolbeambte. Hij ging met een ander in zijn huisje. Een paar vrouwen staken nieuwsgierig hun zorgelijke hoofden buiten de deur. Verder bleef in het zonlicht de straat droevig eenzaam; een klein, stil Belgisch dorp,

welks jonge zonen daar ver in het zuiden misschien nu reeds streeden in vreselijke strijd. Spoedig lag Poppel achter mij. Maar niet zonder verdere rijwielrampspoeden kwam ik in Tilburg terug. Olifant's voorste helft raakte onklaar en ik ging maar dadelijk een winkel in, om mij een aangenamer metgezel te verschaffen. In dat magazijn werd echter uitsluitend het merk "Kaiser" verkocht, en ik dacht aan de gevolgen, die het berijden van zulk merk in België zou kunnen hebben. Ten slotte kreeg ik toch nog een ander merk. Dit gaat er nu morgen aan, als ik tenminste nog naar Turnhout ga. "Olifant" staat gelukkig op stal.

Antwerpen, 13 augustus. Jan Olieslagers heeft aan een Antwerps journalist verklaard dat hij zijn naam "Antwerpse duivel" gestand zal doen. Nooit was hij zo op dreef, zei hij.

Het Belgische veldleger.

Em. Cammaerts, een Belg, geeft in de een overzicht van de militaire voorbereiding aan Belgische kant. Zelfs met de derde divisie, die uit Luik terug is gekomen, mee, gelooft hij niet, dat het Belgische veldleger sterker dan 120.000 man is. Geen man kan op dit ogenblik gemist worden van de mobiele verdediging van Namen, en de forten om Antwerpen heen kunnen niet zonder bezetting blijven. Men moet ook niet vergeten, dat het Belgische ministerie van oorlog nog niet heeft opgegeven, hoeveel soldaten er bij de verdediging van Luik gesneuveld zijn.

De schrijver twijfelt niet aan het moreel van de troepen. Na de proef, die zij bij Luik hebben doorstaan, zullen alle korpsen dezelfde vastberadenheid tonen als de derde divisie. Men kan ook op de wijsheid van de leiders rekenen. De wijze waarop de troepenbewegingen verhinderd zijn, is een goed voorteken.

Ondanks zijn leeftijd heeft koning Albert aldoor het grootste doorzicht getoond.

De enige reden van bezorgdheid voor de Belgen die getuige zijn geweest van de hervorming, die hun leger in de twee laatste jaren heeft ondergaan, ligt in de strijdvaardigheid van hun veldartillerie. Da Belgische kanonnen zijn van het laatste model, maar twee jaar geleden heette het, dat het aantal manschappen en paarden niet voldoende was om ze alle te kunnen gebruiken, zodat elke groep, in plaats van drie batterijen, maar twee batterijen in het veld kon brengen. Er is in die tijd een heftige polemiek gevoerd over hetgeen men de "ontreddering van de artillerie" noemde.

Er is middelerwijl tijd genoeg geweest, om voor de nodige manschappen en paarden te zorgen, zodat nu misschien alle kanonnen te gebruiken zijn. Toch mag men niet uit de schitterende verdediging van Luik afleiden, dat alle andere afdelingen van het leger op zulke hoogte zijn gebracht. De persoonlijke invloed van generaal Leman heeft zich ongetwijfeld voor een groot deel bij de versterking van de Luikse forten laten gelden. Bovendien was die stelling de gevaarlijkste in België en zal de aandacht van het departement van oorlog daar misschien vooral op gevestigd geweest zijn, met terzijdestelling van minder voorname kwesties.

Cammaerts meent ten slotte, dat het leger der verbondenen misschien in aantal de Duitsers de baas is, maar dat de Duitse artillerie vermoedelijk bij de Belgische in het voordeel zal zijn.

Niets is meer verkeerd dan om de waarde van zijn vijand te onderschatten. Men heeft in de afgelopen week veel gehoord van hongerende, onwillige Duitse soldaten, die door de officieren tot vechten werden aangedreven. Tegen zulke overdrijvingen moet

men zich hoeden en men moet niet te veel waarde hechten aan de praatjes van enkele opgewonden lieden, die maar al te bereidwillig door sommige journalisten voort verteld worden.

De Duitse soldaat is nog altijd even dapper. Hij zal spoedig tegenover de Fransman, zijn ervvijand, staan. Zo hij verslagen wordt, zal dat niet mogelijk zijn zonder dat hij eerst een wanhopige tegenstand heeft geboden.

Vandervelde, het pas tot minister van staat benoemde Belgische socialistische kamerlid, heeft een oproep gericht tot alle Belgische mannen, die niet onder de wapenen zijn, om aan het werk te blijven. "Wij kunnen niet allen vechten, zegt hij, maar allen kunnen we direct of indirect meewerken aan de verdediging van het land in de grote strijd voor democratie en het handhaven van de politieke vrijheid van Europa. Laat eenieder aan zijn taak blijven en laten zij, die niet meer kunnen vechten, de moed hebben, de moeilijke moed, om te blijven werken terwijl er over het lot van Europa beslist wordt."

De oorlogslegende groeit dan aan. Volgens de bijzondere correspondent van de Times te Brussel vechten de Belgen voor huis en geloof! Overigens geeft de correspondent een treffende beschrijving van de vastberaden geest, die heel het Belgische volk bezit.

15 augustus 1914

Tienen, 14 augustus. Blijkens de laatste inlichtingen is de algemene opmars der Duitsers in de richting van Brussel en Antwerpen hervat. Hun infanterie, bestaande uit verscheidene legerkorpsen, marcheert op Tongeren en Sint-Truiden aan, men voorziet een treffen bij Diest en Aarschot. Hun cavalerie is benoorden Hasselt.

Brussel, 14 augustus. Het ministerie van oorlog logenstraft het bericht in een der bladen, behelzende dat de Duitsers op Brussel en Antwerpen aanrukken.

De Indépendance schrijft: “Vanmiddag liepen hier geruchten over een aanval van een grote Duitse legermacht op de Belgische troepen bij Diest. Wij zijn officieel gemachtigd dit gerucht tegen te spreken. Vanmiddag om 4 uur 20 had het ministerie van oorlog nog geen bericht ontvangen over een grote slag bij Diest.

“Indien de Duitse troepen tot de aanval overgaan, zullen zij niet het numerieke overwicht hebben dat men hen toeschrijft. De Belgische troepen zijn in uitstekende staat.”

Brussel, 14 augustus. Hedenochtend te half elf heeft een treffen plaatsgehad te Wessenakker, ten noordwesten van Kontich. Twee compagnieën Duitse wielrijders werden opgemerkt door een compagnie linietroepen, die zich verspreidde en de vijand tegemoet ging. Toen deze op geringe afstand genaderd was, gaven de Belgische troepen vuur. De Duitse wielrijders trokken zich onmiddellijk terug. De Duitsers hadden 50 doden, de Belgen leden geen enkel verlies.

Brussel, 14 augustus. Het is te rustig te Antwerpen; ik wip de trein in naar het binnenland waar meer te zien moet zijn. De trein van 12 uur 10 snort stipt op tijd naar Brussel door. De zonbeschenen landschappen zeggen dat die blauwe hemelkoepel mijn vakantiedroom was. Wat is alles gewoon, alleen de vlag op de kerktorens doet u vragen of het kermis is of oorlog? Wat zien alle mensen er kalm uit en die onderlinge bereidwilligheid, dat gevoel van saamenhorigheid bij iedereen. Ons ras heeft dan toch stevige eigenschappen, die nu pas heerlijk aan het licht komen. Het onnozel

vee, dat nooit noch kwaad noch onrecht deed, graast met koeienwijsheid gestadig voort, nergens een spoor van oogst; het zit al in de schuren. Mechelen voorbij met de vlag op de stompe Romboutstoren, alles stil, alsof men een middagdutje deed. We zijn in het Brabantse. Verderop naar Perk toe zie ik de drie torekens van David Teniers; af en toe blinken de spitsen der bajonetten van waakzame schildwachten. Daar is, welig in het groen, de landbouwschool van Vilvoorde; Schaarbeek, Laken, de kerk omringd door stellages, eindelijk Brussel.

Snikheet te Brussel, maar rustig in de Nieuwstraat; de grote confectiehuizen Tietz door burgerwachten bewaakt. Jongetjes venten kranten over de boulevard Anspach. Langs de Beurs naar de Grote Markt, weids plein met zijn grijze gebouwen vol verguldsel en de bloemenverkoopsters onder grote schermen, een paar glimmende soldaatjes en stadhuisbeambten en af en toe een auto; in het Musée du Livre heeft het Institut de Bibliographie een eigenaardig initiatief genomen: de Permanence des Associations intellectuelles zetelt daar (Magdalenasteenweg 46) en plakt al de bevestigde berichten aan die door geloofwaardige personen gecontroleerd zijn. Op beknopte en duidelijke wijze wordt de toestand in de stelling van de onzen en van de vijand aangetoond.

Vraag en aanbod is hier vermeld; het is een prachtstukje van de aartsbibliograaf Otlet. Bij hem zal men de betrouwbaarste documentatie vinden. Iets dergelijks dienden de informatiekantoren overal te doen. De Koninklijke Bibliotheek is in een ambulance van het Rode Kruis herschapen; het personeel is aanwezig, de toegang verboden. Aan het park ligt het koninklijk paleis eenzaam te blinken; een enkele soldaat wandelt er voor; aan alle ramen het Rode Kruis. Het mooiste beeld van de rust te Brussel is een ministerieel kantoor: de slaap der rechtvaardigen heeft

bevangen wat daar leeft. Even vreedzaam zijn de dominospelers in een groot café bij de Muntshouwborg, waar ik me neervlij om uit te blazen en wat te eten. Wat een overeenkomst met Antwerpen, bepaald, hier is voor een oorlogscorrespondent voorlopig niets te doen. Daarom spoed ik me naar het station, waar ik een trein vind voor Leuven, van waar de laatste berichten zeggen dat de Duitsers hun opmars naar Brussel en Antwerpen schijnen te willen doorzetten.

Antwerpen 14 augustus. Weinig liefhebbers voor Leuven; in afwachting dat de trein me daarheen voert lees ik een artikel van Vandervelde in Le Peuple waarin hij zegt dat het volk voor Luik en in Haspengouw bezig is het algemeen stemrecht te veroveren.

Door het heuvelachtige land met zwierige glooiingen, waar men de boeren druk doende ziet met het inhalen der schoven; Diegem, beroemd om een bedevaart; Zaventem, waar een bekende Van Dijk hangt; Nossegem; Kortenberg. Het land overal blond van koren en achter het groen der landhuizen verre horizonten. Aan alle stations kleine groepen soldaten, hier een trein vol veldbedden met de vlag van het Rode Kruis, kleine lage grijze kerkjes met schaliedaken en spitse torentjes, de huisjes deemoedig er rond gehurkt. Ieder ogenblik stoppen we, maken plaats voor de Rode Kruistrein, die in volle vaart weg stoomt naar onze arme jongens. Ginds te Herent staat een detachement voetvolk; een trein die van ginds komt is er vol van. Een paard in de ploeg op het veld voert de driekleur aan de halster.

We naderen Leuven; hier ruiken we iets als oorlogslucht. Een compagnie ruitery en lansiers draven door de Stationsstraat; aan de Sint Pieterskerk is het centrum waar alles moet stoppen of vertragen. Groepen bestofte soldaten met ongeschoren gezichten

komen voorbij, allen diep ernstig, maar niet moedeloos. Ik ontmoet een kennis, de brave De Gruyter, de leraar voordrachtskunstenaar uit Gent, die Philoktetes en Starkadd speelt. Reeds drie dagen ligt hij in de buurt bij Diest. Nu moet hij om proviand en heeft zowaar een paar zware broden bemachtigd. Ik spreek jongens van het 11e, die te Luik de slag meemaakten. Hun wordt proviand en sigaren toegestoken. Een auto van Le Soir staat daar, hij gaat naar Tienen en Diest, net mijn zaak. De confrater komt op mij toe, hij ziet mijn documenten na en ik word gastvrij opgeladen. En route! Maar we worden voortdurend opgehouden, eerst om benzine op te doen, daarna door afdelingen kanonniers, die langzaam voorbij daveren met Kruppkanonnen. Het is 6 uur 30 en wij vrezen voor het duister niet ter plaatse te geraken.

7 uur. Eindelijk op weg en wij "slikken" wegen, zoals de Fransen dat noemen. Drie officieren die zich bij hun leger te vervoegen hadden waren mee ingestegen. Dat heeft ons de reis wel vergemakkelijkt, want minstens 50 maal werden wij opgehouden door militairen die het wachtwoord vroegen. Af en toe versperde een groepje soldaten ons de weg ofwel stuitten wij op schuin over de weg staande wagens of barricaden. Terwijl de zon heerlijk roze en oranje onderging, zagen wij de laatste boeren maaien en zaaien. De lange dreef die we door moesten werd langzaam donkerder. Te Tienen was alles donker en onze auto ging verderop naar Diest. Twee officieren verlieten ons, maar we laadden een soldaat op, een Bruggeling, die in de slag te Halen was geweest en nu naar Loksbergen wou om zich bij zijn regiment te vervoegen. Zijn verhaal in onvervalst Brugs verkortte de weg; hij was in de wolken over de dapperheid der officieren.

Wij zagen de soldaten gelegerd op strozakken voor de hoeven, ook af en toe een auto, beladen met een gewonde. Halfweg naar Diest

werd ons verzekerd dat het eigenlijk te Aarschot te doen was. Wij tuften dan terug naar Tienen, waar ons de heldendaad van een sergeant der plaatselijke burgerwacht werd verteld. Hij had vanmiddag 31 Duitsers gearresteerd, waaronder drie officieren die van de slag te Eghezée kwamen.

Brussel, 14 augustus. De minister van Binnenlandse Zaken waarschuwt tegen alle feiten die de vijand tot weerwraak kunnen aanzetten; de burgers mogen aan geen gevecht deelnemen, zij moeten zich van schelden of bedreigen onthouden, binnen blijven en deuren en vensters sluiten, zodra gevaar dreigt, en om niet van uitdaging beschuldigd te kunnen worden, de plaats waar de vijand binnenrukt verlaten. De minste gewelddaad vanwege een burger zou een echte misdaad zijn die door de wet met aanhouding en veroordeling wordt gestraft; zij kan immers aanleiding geven of voorwendsel zijn tot bloedige weerwraak op de onschuldige bevolking, vrouwen en kinderen, en tot het plunderen en verbranden der huizen.

We leven nu in de kalmte, die de storm voorafgaat. Ook in België is, niettegenstaande de vele berichten van veldslagen bij Turnhout, Tongeren en Sint-Truiden, geen actie van betekenis. Geen wonder. Aangenomen, dat werkelijk aldaar drie legerkorpsen strijden, tezamen het derde Duitse leger uitmakende, dan zal, gegeven de sterkte van het Belgische veldleger, wellicht nog door een enkele Franse troep gesteund, dat Duitse leger wel afzien van een krachtig oprukken in de richting van Antwerpen. Versterkingen zullen wel niet volgen, omdat de legers, die binnenkort in grote slagen zullen vechten, zo sterk mogelijk moeten zijn. In een onzer eerste artikelen betoogden we de noodzakelijkheid voor de Duitsers om het Belgische veldleger vast te houden. Wij meenden, dat zulks zou geschieden in defensieve zin door afsluiting; de feiten hebben doen

zien, dat dit, althans voorlopig, in offensieve zin is geschied. Nu de zware artillerie van het veldleger, de batterijen van 15 cm houwitser en 21 cm mortier zijn versterkt door belegeringsartillerie, zijn de Duitsers in staat, enige forten om Luik te beschieten. We verwachten dan ook de val binnen korte tijd van een enkele dier forten; de andere zullen het nogal geruime tijd kunnen uithouden en worden misschien wel geheel met rust gelaten.

De Daily Telegraph merkt op dat de Duitsers, die zich in Noord België gereed maken om met de legers der drie verbonden mogendheden slag te leveren, in hoofdzaak dezelfde tactiek volgen als in 1870, door sterke cavalerie-afdelingen op verschillende punten vooruit te zenden, die tegelijk de bewegingen en bedoelingen van de eigen hoofdmacht verbergen en de posities en acties van de vijand blootleggen. De tijden zijn nu echter veranderd, en zo zullen de vliegers reeds de Franse en Belgische generale staven hebben ingelicht omtrent de Duitse stellingen.

16 augustus 1914

Vrijdagmiddag vernam men, dat een sterke afdeling Duitse ruitery te Beringen, ten noordoosten van Diest, gezien was. Stofwolken langs de wegen schenen aan te duiden, dat artillerie ter versterking van de ruiters aanrukte.

Een aantal lancers zijn verder opgemerkt, tot dicht bij de keten van forten, die Antwerpen verdedigen. Zij trokken haastig terug voor een afdeling Belgische ruitery, die op hen was afgezonden. Dit is het enige punt van de defensieve lijn waar de Duitsers tot dusver nog niet doorheen hadden trachten te breken.

17 augustus 1914

Antwerpen, 17 augustus.

Een groot deel van België heb ik doorkruist. Over heel het platteland ziet men bedevaartgangers, soms honderden bij elkaar, geknield voor een kapelletje. De reizigers in de treinen verbroederen zich met elkaar. Nooit zou iemand geloven, dat er tweespalt is geweest tussen Walen en Vlamingen.

Men vertelt, dat Belgische soldaten, waar slagers onder waren, van een geveld paard onmiddellijk biefstukken hebben gemaakt. De geestdrift en de blijmoedigheid der Belgische manschappen is eenvoudig wonderbaar. Gisteravond amuseerde zich een Brussels ketje in de tram, die vol soldaten was, met het nabootsen van diereengeluiden. Ik heb nog geen mismoedig gezicht gezien.

Te Antwerpen is alles klaar om een beleg te doorstaan. La Metropole is wegens lichtzinnige berichten, waaronder vooral dat van de zogenaamde overgave van het fort Barchon, door de militaire gouverneur gestraft met 24 uur schorsing van de verkoop. Alle passen voor Duitsers, die vergunning hadden om hier te verblijven, moeten ingebracht, van een portret voorzien worden en opnieuw geïnviseerd.

Nooit zag ik over de Meir zoveel wandelaars als gisteravond. Aan zee is het buitengewoon stil. Te Oostende is menig hotel, onder andere ook de Kursaal, gesloten. In weerwil van de toestand ontving ik vanochtend exemplaren van de Nieuwe Rotterdamse Courant, tot zaterdagochtend inclusief.